

OULU

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

Oulun kaupungin toimeentulotuen soveltamisohje 1.2.2017

Hyvinvointilautakunta 26.1.2017 § 3

1.	Säännökset.....	2
2.	Oikeus toimeentulotukeen ja toimeentulotuen hakemusmenettely.....	2
2.1	Toimeentulotuen rakenne ja määräytyminen.....	4
2.2	Toimeentulotuen määräytymisaika ja määräytyminen laskelmien perusteella.....	4
2.3.	Ansio- ja eläketulot, etuudet ja muut tulot täydentävän ja ehkäisevän tuen määrittämisessä.....	5
2.4.	Varat.....	6
2.5.	Tulot, joita ei oteta huomioon.....	7
2.6.	Toimeentulotuen myöntäminen perintää vastaan.....	8
3.	Opiskelijat.....	8
4.	Yrittäjät.....	10
5.	Vangit.....	10
6.	Perustoimeentulotuen menot.....	11
6.1	Perusosa, joka on normitettu.....	11
6.1.1	Alennettu perusosa.....	11
6.2.	Muut perusosamenot.....	12
6.2.1.	Asumismenot.....	13
6.2.2.	Täydentävässä/ ehkäisevässä tuessa ratkaistavaksi tulevat terveydenhuoltomenot.....	14
6.2.3.	Työmatkamenot.....	15
7.	Täydentävän toimeentulotuen menot.....	16
7.1	Päivähoitomenot, aamu- ja iltapäiväkerhot.....	16
7.2	Lastenvaunut/rattaat/yhdistelmävaunut/muut lastentarvikkeet.....	16
7.3	Lasten luonapito.....	16
7.4	Lasten harrastusmenot.....	17
7.5	Huonekalut ja kodinkoneet.....	17
7.6	Vuokravakuus/Vuokravakuussitoumus.....	18
7.7	Erytisistä tarpeista aiheutuvat vaate- ja jalkinehankinnat.....	19
7.8	Hautauskustannukset.....	19
7.9	Opintolainan korot ja muut opiskelusta aiheutuvat kulut.....	20
7.10	Tavallista, perusosaa suuremmat ravintomenot ja erilaiset palvelumaksut.....	20
8.	Ehkäisevä toimeentulotuki.....	21
9.	Käsitemäärittelyjä.....	22

Toimeentulotuen yleiset perusteet

Perustoimeentulotuen myöntämisprosessi toimeenpanoineen on siirtynyt 1.1.2017 alkaen Kansaneläkelaitokselle. Kunta päättää jatkossa ainoastaan täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta ja pääsääntöisesti sen jälkeen, kun Kela on tehnyt ratkaisunsa hakijalle perustoimeentulotuesta.

Kunta kuitenkin vastaa edelleen Kelan kuntalaisilleen myöntämistä perustoimeentulotukimenoista 50 % osuudella ja valtio 50 % rahoitusosuudella. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menoista vastaa yksin kunta.

Perustoimeentulotuen siirrossa Kelalle tavoitteena on mm. se, että uudistuksen jälkeen kunnan sosiaalityölle jäisi enemmän aikaa paneutuvaan asiakastyöhön. Asiakkaille, jotka eivät asioi toimeentulotuessa ja sosiaalityössä vain satunnaisesti, tulee asiakaslain ja sosiaalihuoltolain mukaan tehdä kokonaisvaltainen palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma toimenpidevaihtoehtoineen, ellei se ole selvästi tarpeetonta. (L sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista mm 4-13 § ja Sosiaalihuoltolaki mm. 3,6, 36 ja 39 §)

Tällä ohjeistuksella korvataan aiemmat soveltamisohjeet ja nämä ohjeet tulevat voimaan 1.2.2017.

1. Säännökset

Suomen perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvataan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Toimeentulotukiasian käsittelyssä on huomioitava seuraavat säädökset ja ohjeistukset muutoksineen:

- Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412 ja Laki toimeentulotukilain muuttamisesta 1.1.2017(815/2015)
- Hallintolaki 6.6.2003/434
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189
- Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704
- Avioliittolaki 13.6.1929/234
- Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386
- Laki sosiaalisesta luototuksesta 20.12.2002/1133
- Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:4.
- Kelan perustoimeentulotuen käsittelyohjeet 1.1.2017 alkaen:
<http://www.kela.fi/documents/10192/11d7929d-e401-4cd7-afb6-104469d46636>

2. Oikeus toimeentulotukeen ja toimeentulotuen hakemusmenettely

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Toimeentulotuen tarve selvitetään, arvioidaan ja ratkaistaan yksilö- ja perhekohtaisen elämäntilanteen sekä taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen perusteella.

Jokaisella on velvollisuus omien kykyjensä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa (234/1929) ja lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) puolisonsa sekä ala-

ikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta. Pääsääntöisesti alaikäisen lapsen elatuksesta vastaavat lapsen vanhemmat.

Toimeentulotukilain 2 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa, eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Muuksi tavaksi katsotaan mm. se, kun hakija saa avustuksia elantoon, asumiseen ja koulutuskustannuksiin vanhemmiltaan tai muilta omaisilta.

Toimeentulotuen hakija voi hakea kaiken (kiireellinen/ei kiireellinen/ perus-, täydentävä- ja ehkäisevä) tuen Kelalta.

Kela myöntää kiireellisen ja ei kiireellisen perustoimeentulotuen. Kela siirtää hakemuksessa mainitut täydentävän ja ehkäisevän tuen vaatimukset sähköisesti kunnan ratkaistavaksi. Kunta myöntää kiireellisen ja ei kiireellisen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen.

Tukea voidaan hakea suullisella, kirjallisella tai sähköisellä hakemuksella liitteineen Kelalta tai oleskelukunnasta..

Mikäli kiireellinen / ei kiireellinen toimeentulotuen tarve aiheutuu hakijan ollessa laitoksessa tai muussa palveluasumisyksikössä (yksityinen/julkinen) määräaikaisessa asumismuodossa toisessa kunnassa, toimeentulotuen myöntää hakijan vakituinen oleskelukunta /asuinkunta. Vakituinen oleskelukunta/asuinkunta on pääsääntöisesti se kunta, josta hakija on terveydenhuollon tai sosiaalihuollon viranomaisen läheteellä /päätöksellä sijoitettu määräaikaiseen hoitoon tai kuntoutukseen. Hakemus toimitetaan Kelalle.

Mikäli kiireellinen / ei kiireellinen toimeentulotuen tarve aiheutuu hakijan ollessa toistaiseksi esim. palveluasumisyksikössä toisessa kunnassa, toimeentulotuen myöntää se kunta, missä palveluasumisyksikkö sijaitsee. Sillä seikalla ei ole merkitystä, menikö henkilö asumispalveluyksikköön itsellisesti vai esim. jonkun kunnan läheteellä. Oleellista on se, että asumista ei ole määritelty määräaikaiseksi ja että asuminen on jatkuvaa, esim. vuokrasuhteeseen perustuvaa (KHO 11.7.2006, taltio 1766 ja 11.7.2006, taltio 1767). Hakemus toimitetaan Kelalle.

Mikäli toimeentulotuen hakija tai hänen perheenjäsenensä asuu vakituisesti tai oleskelee vakituisen luonteisesti kahdessa kunnassa, tulee hänen hakea tukea Kelalta sen mukaan, minkä kunnan alueella oleskelusta johtuen toimeentulotuen tarpeen aiheuttavat kustannukset ovat syntyneet. Menojen (esim. asumismenujen) tulee olla toimeentulotukilain kannalta välttämättömiä ja kohtuullisia, eikä hakijalla voida katsoa olevan mahdollisuutta oleskella vain yhdessä kunnassa oleskelun syy (esim. opiskelu) huomioon ottaen.

Toimeentulotuen hakemista varten voidaan varata vastaanottoaika hakijan tilanteesta riippuen tai hakemus voidaan tehdä muulla toimeentulotukiviranomaisen hyväksymällä tavalla. Hakijan on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, mikäli se on tarpeen toimeentulotukiasian selvittämiseksi (Hallintolaki 434/2003, 12 § 1 momentti). 18 vuotta täyttäneet, vanhempiensa luona asuvat henkilöt asioivat toimeentulotukiasioissa itsenäisesti.

Alle 18 v. lapsella on oikeus riittävään elatukseen (L lapsen elatuksesta 5.9.1975/704). Alaikäiset ovat vajaavaltaisia (mm. ei voi allekirjoittaa vuokrasopimusta) ja kuuluvat vanhempien, huoltajiensa elatusvastuun piiriin (Totul 1997/1412 1-2 §). Alaikäisen lapsen huoltajat hakevat alaikäistensä osalta toimeentulotuen Kelalta, vaikka alaikäinen ei asuisi vanhempien luona, ellei erityisistä olosuhteista (mm. lastensuojeluasiakkuus) muuta johdu.

Kela määrittää hakijan oikeuden perustoimeentulotukeen omien soveltamisohjeidensa mukaisesti. Kunta päättää omien soveltamisohjeiden mukaisesti täydentävästä ja ehkäisevästä tuesta pääsääntöisesti sen jälkeen, kun Kela on tehnyt perustoimeentulotuen päätöksen.

Hakijalle tehdään toimeentulotukivaatimukseen aina niin Kelalla kuin kunnassakin muutoksenhakukelpoinen kirjallinen/sähköinen päätös.

2.1 Toimeentulotuen rakenne ja määräytyminen

Toimeentulotuki jakaantuu perustoimeentulotukeen, jonka ratkaisee Kela ja täydentävään toimeentulotukeen sekä ehkäisevään toimeentulotukeen, jonka ratkaisee kunta.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätös ei perustu, eikä saa perustua pelkästään perus- eikä täydentävän tuen laskelmaan, vaan siihen liittyy aina sosiaalityön riittävän laaja-alainen selvitystyö hakijan ja hänen perheensä olosuhteista, pulmista, tuen tarpeista ja eri toimenpidevaihtoehdoista parantaa omatoimista suoriutumista, toimintakykyä ja taloudellista asemaa.

Kela päättää itsellisesti kiireellisestä ja ei kiireellisestä perustoimeentulotuen myöntämisestä toimeentulotukilain ja soveltamisohjeidensa mukaisesti.

Kunta päättää niin kiireellisestä kuin ei kiireellisestä täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta toimeentulotukilain ja soveltamisohjeidensa mukaisesti pääsääntöisesti sen jälkeen, kun Kela on tehnyt ensin ruokakunnalle perustoimeentulotukipäätöksen laskelmineen.

Perustoimeentulotukeen on sisällytetty pääosa toimeentulotuella katettavista menoista. Perustoimeentulotuki kattaa perusosan lisäksi muun muassa kaikki terveydenhuoltomenot, välttämättömät asumiseen ja muuttoon liittyvät menot sekä lasten tapaamiskuluista aiheutuvat menot.

Asumismenojen osalta yleisestä asumistuesta annettu laki (938/2014) ja Kelan asumismenojen soveltamisohjeet määrittävät perustoimeentulotuessa hyväksyttävät kohtuulliset asumismenot.

Täydentävässä ja ehkäisevässä toimeentulotuessa huomioidaan henkilön/ruokakunnan/perheen erityisistä olosuhteista ja syistä tarpeelliseksi katsottavat menot kohtuullisuusharkintaan perustuen. Toimeentulotuen hakijan tulee hakemuksessaan yksilöidä ja perustella vaatimuksensa erityisten menojen osalta.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on suunnitelmallisesti edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Oulun kaupunki edellyttää pääsääntöisesti, että täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea hakeville henkilöille tehdään riittävän laaja sosiaalihuoltolain mukainen taloudelliseen tilanteen selvitys, palvelutarpeen arviointi ja siihen perustuva asiakassuunnitelma toimenpiteineen vastaanotolla tai kotikäynnillä.

2.2 Toimeentulotuen määräytymisaika ja määräytyminen laskelmien perusteella

Täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta voidaan päättää samassa päätöksessä.

Toimeentulotuen perusteena olevia toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997 815/2015) 7 §:ssä ja 7 c §:ssä tarkoitettuja menoja sekä 11 §:ssä ja 12 §:ssä tarkoitettuja tuloja ja varoja laskettaessa menot, tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään (15 §).

Koska täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki on ensisijaisesti suunnitelmallisen sosiaalityön väline, pitkäjänteisen taloudellisen tukemisen ja avustamisen väline, tuen tarpeiden selvittämisessä on syytä arvioida niin menynyt eli takautuvaa aikaa kuin suunnitelmallisesti erityisesti asiakkaan tulevaa taloudellista selviytymistä. Tällöin toimeentulotuen myönteiset päätösjaksot voivat olla usean kuukauden mittaisia niin taaksepäin (esim. asumisvelat) kuin tulevaisuuteen (asiakkaan sitouttaminen eri toimenpiteisiin säännöllisellä kannustinrahalla) tarkasteltuna.

Mikäli toimentulotuen hakijalla on perustoimeentulotukilaskelman perusteella oikeus perustoimeentulotukeen, ei täydentävän toimeentulotuen laskelmaa tehdä erikseen, ellei siihen ole erityisiä syitä.

Kunnan täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotukipäätös perustuu Kelassa tehtyyn perustoimeentulotukilaskelmaan ja päätökseen, joten kunnan päätöksessä viitataan aina Kelassa tehtyyn päätökseen (nimi, pvm ja päätösnumero).

Mikäli täydentävän toimeentulotuen laskelmat ovat miinusmerkkisiä, saa hakija erotuksen mukaisen määrän täydentävää toimeentulotukea, ellei päätöksestä muuta ilmene.

Jos asiakkaalla ei ole Kelan perustoimeentulotuen laskelman perusteella oikeutta perustoimeentulotukeen, siirtyy laskelman osoittama tulolijäämä mahdollisesta täydentävästä toimeentulotuesta tehtävään laskelmaan ja päätökseen.

Kun Kelan perus- ja/tai kunnan täydentävän toimeentulotuen laskelmat ovat plusmerkkisiä, niin toimeentulotukihakemus pääsääntöisesti hylätään, ellei päätöksestä muuta ilmene.

2.3. Ansio- ja eläketulot, etuudet ja muut tulot täydentävän ja ehkäisevän tuen määrittämisessä

Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015

Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea määriteltäessä tuloina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten kaikki käytettävissä olevat tulot ja varat. Tuloilla tarkoitetaan kaikkia henkilön tai perheen käytettävissä olevia tuloja tulolähteestä riippumatta. Tuloja tarkasteltaessa sillä ei ole merkitystä, ovatko tulot veronalaisia vai verottomia. Huomioon otettavia tuloja ovat esimerkiksi palkka-, eläke- ja pääomatulot, yritystulot, etuudet, vakuusyhtiöiden korvaukset, veronpalautukset, yksityisistä ja julkisista lähteistä saatavat avustukset, tilillepanot, ellei ole esitetty riittävällä tavalla, että kyseessä on velkasuhde.

Kaikki asiakkaan tilillä näkyvät tilisiirrot, kuten avustukset, lahjat, lainat, pikaluotot ja vipit otetaan pääsääntöisesti tulona huomioon ja niistä vaaditaan erillinen selvitys. Mikäli asiakas esittää, että hänen tililleen tullutta rahasuoritusta ei tulisi huomioida tulona ja/tai täydentävää ja ehkäisevää tukea määriteltäessä ja että se on laina, tulee hänen esittää asiasta asianmukainen velkakirja.

Laina huomioidaan täydentävän toimeentulotukilaskelmassa käytettävissä olevana tulona, mikäli velkakirjan luonteesta ja ehdoista ei muuta johdu. Hakijalle aikaisemmin täydentävän laskelmassa tuloksi huomioidun lainan takaisinmaksut voidaan huomioida menoksi myöhemmin täydentävän toimeentulotuen laskelmassa, mikäli muut toimeentulotuen myöntämisen edellytykset täyttyvät. Asiakkaan on pystyttävä osoittamaan tilisiirroilla tai muulla luotettavalla tavalla, että laina tai sen lyhennys on maksettu takaisin lainantajalle. (Toimeentulotukilaki 1412/1997, 1 ja 2 §, mm. KHO 2014:176)

Mikäli toimeentulotuen hakija ei yksilöllisestä sosiaalityön ohjauksesta huolimatta hae hänelle kuuluvia ensisijaisia etuuksia tai edullisempaa asuntoa tai palveluja, jotka parantaisivat hakijan taloudellista asemaa voi hakijan menettely vähentää täydentävän tai ehkäisevän tuen saantia tai estää saamisen, ellei olosuhteista muuta johdu.

Täydentävän ja ehkäisevän tuen tarvetta arvioitaessa perheelle, jossa on alaikäisiä (alle 18 v) tulon saajia alaikäisten lasten (alle 18-vuotiaat) satunnaisia ja vähäisiä kesä- ja viikonloppupalkkoja ei huomioida lainkaan tuloksi. Satunnaisella tulolla tarkoitetaan enintään kahden (2) kuukauden tuloja. Vähäisellä tulolla tarkoitetaan enintään 300 euroa/kk (esim. nuorten kesäseteliavustukset). (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015, 1-2, 7 C, 11–12 §)

Täydentävän tukea määriteltäessä opintolaina huomioidaan tuloksi täydentävän tuen laskelmaan, vaikka tuloa ei olisikaan huomioitu tuloksi Kelan perustoimeentulotuen määrittämisessä, jos hakija on sen tosiasiallisesti nostanut (toimeentulotukilaki 1-2, 7 c, 11–12). Muissa täydentävän/ ehkäisevän tuen määrittelytilanteissa opintolainan käyttäminen muuhun kuin mihin se on tarkoitettu voi vaikuttaa tuen määrään vähentävästi.

Jos opintolaina huomioidaan tuloksi täydentävän tuen laskelmaan, niin pääsääntöisesti se huomioidaan nostettavissa olleena tai olevana kertaerän (KHO 23.3.2005, taltio 629).

Yrittäjyyteen sisältyy yritysrisi, minkä vuoksi yrittäjän on varauduttava tuloissa tapahtuviin muutoksiin. Tällöin toimeentulotukioikeuden arviointikautena voidaan käyttää koko tilikautta.

Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea voidaan hakea ja määrittää takautuvasti, mikäli hakijalla on osoittaa erityisiä syitä hakea tukea takautuvasti. Tällöin hakijan tulee esittää samalta ajalta tarveselvitys tositteisiin perustuen tulo- ja varallisuustiedot, toimeentulotukeen oikeuttavat menonsa sekä muut tarvittavat tositteet (mm. tilitiedot).

Veronpalautukset huomioidaan tulona täydentävän toimentulotuen laskelmaan ja vastaavasti jäännösvero voidaan huomioida laskelmaan menona, mikäli siihen on erityisiä syitä.

Hakija ohjataan jäännösveron suhteen hakemaan verottajalta/kunnalta veronmaksun lykkäystä, huojennusta tai poistamista.

2.4. Varat

Täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea määriteltäessä varoina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenien toimeentulotukea myönnettäessä käytettävissä olevat varat. Varoina ei kuitenkaan oteta huomioon esim. henkilön tai perheen käytössä olevaa vakinaista asuntoa eikä tarpeellista asuinirtaimistoa.

Käytettävissä olevat varat kuten säästöt, arvopaperit ja muu helposti realisoitavissa oleva varallisuus otetaan huomioon markkina-arvoltaan tai verottajan määrittämää arvoa käyttäen täydentävän toimeentulotuen laskelmassa, mikäli Kela ei ole näitä huomioinut tuloksi perustoimeentulotukilaskelmassa.

Säästöjä ovat mm. hakijan tilioitteella hakemuskuukautta edeltävän kuukauden viimeisen päivän säästössä oleva saldo, joka on käytettävissä hakemuskuukaudelle. Tällöin tulee huomioida, että hakijalla tulee olla hakemuskuukauden alussa rahavarat vuokranmaksuun ja muihin hänen toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin sekä sellaisiin maksuvelvoitteisiin, joihin hän on sitoutunut, eikä voi niitä välittömästi purkaa.

Tilanteessa, missä hakijalla on ollut ennen toimeentulotukihakemuksen jättämistä riittävästi tuloja ja varoja käytettävissä elantoonsa ja toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin, mutta siitä huolimatta hakemustilanteessa niitä ei ole hänen ilmoituksensa mukaan käytettävissä, viranomainen on ennen päätöksen tekemistä velvollinen selvittämään ja hakija antamaan riittävän selvityksen, miksi ja mihin hän on käyttänyt varansa ja tulonsa (mm. Totul 1997/1412 15 ja 17§, Hallintolaki 31 §, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 12 ja 20§).

Mikäli hakija on välittömästi ennen toimeentulotuen hakemiskuukautta käyttänyt pankkitileillään olleet varat sellaisiin menoihin, jotka eivät ole välttämättömiä eivätkä toimeentulotuessa huomioitavia menoja, tarkastellaan hakijan tuen tarpeita ja varoja takautuvasti enintään 12 kk kuluva kuukaudesta laskettuna. Tällöin selvitetään mm., liittyikö varojen käyttöön hakijaa sitovia pakollisia maksuvelvoitteita vai oliko varojen käyttö hakijan oma valinta ja ne muut syyt siihen, miksi tuloja ja varoja ei nyt ole käytettävissä.

Perheessä olevien alaikäisen lapsen (alle 18-vuotiaan) säästöjä ja varoja ei oteta huomioon perheen täydentävän/ehkäisevän tuen tarpeen määrittelyssä siltä osin, kun ne ovat yksilöllisen ja eritellyn suunnitelman ja kohdentamisasiakirjojen (pankin asiakirjat, lahjakirja, testamentti) mukaan tarkoitettu lapsen itsenäistymisvaroiksi ja ovat enintään 2000 euron suuruisia. Mikäli varat ylittävät 2000 euroa, alaikäisen varoja huomioidaan vain siltä osin

kun ne ylittävät hänen laskennalliset perus- ja täydentuen tuen menonsa. (Laki toimeentulotuesta 1412/1997,11 §:n 2 momentin 2 kohta ja 7a § ja 7c §).

Mikäli itsenäistymisvaroja kerryttänyt henkilö täytettyään 18 vuotta tulee hakemaan täydentävää toimeentulotukea samaan tarkoitukseen kuin mihin edellä mainitut varat on tarkoitettu käytettäväksi, niin huomioidaan ne täydentävää ja ehkäisevää tuentarvetta vähentävänä.

Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä samalla voidaan tuki määrätä perittäväksi takaisin sellaisesta varallisuudesta, joka ei ole tarpeen tuen hakijan toimeentulon turvaamiseksi. Jos omaisuuden hankkimiseen on otettu lainaa, varallisuus tulee ottaa huomioon nettomääräisenä perintää tehtäessä.

2.5. Tulot, joita ei oteta huomioon

Toimeentulotukea myönnettäessä ei oteta huomioon äitiysavustusta, kansaneläkkeen hoitotukea, vammaistukea, lapsen vammaistukea, kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksettavaa toimintarahaa eikä työttömyys-turvalaissa (1290/2002) tai julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) tarkoitettua kulu-korvausta.

Tuloksi toimeentulotuksessa ei huomioida lastensuojelulain ([417/2007](#)) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaa-miseksi jälkihuollossa. ([9.12.2016/1107](#))

Vastaavasti myöskään menot, joita nämä etuudet on tarkoitettu kattamaan, eivät kuulu täydentävässä toimeen-tulotuksessa huomioitaviin menoihin, ellei olosuhteista muuta johdu (Totul1997/1412 1-2 ja 8 §).

Kansaneläkelain (568/2007) mukainen hoitotuki on tarkoitettu sairauden tai vamman johdosta tarvittavan hoi-don ja palvelun tai erityiskustannusten korvaukseksi. Vammaistukea on vammaisuuksista annetun lain (570/2007) mukaan oikeus saada sairaudesta tai vammasta johtuvan avuntarpeen, haitan ja erityiskustannusten perusteella.

Mikäli hakija saa kansaneläkelain (568/2007) mukaista hoitotukea tai vammaistukea, tulee toimeentulotukihake-mukseen liittää Kelan päätökset kokonaisuudessaan, mikäli päätöksentekijä ei näe tietoja suoraan Kelan asiakas-tietojärjestelmästä.

Mikäli hakija saa edellä mainittuihin lakeihin perustuen tukea menoihin, joita voitaisiin huomioida toimeentulo-tuksessa, niin nämä menot huomioidaan täydentävässä toimeentulotuksessa vain siltä osin kuin ne ylittävät saadut tuet (Laki toimeentulotuesta 1412/1997/815/2015, mm. 1-2, 7 c 8 § ja 15).

Työ- ja elinkeinotoimisto voi korvata työnhakuun ja työllistymiseen liittyviä kustannuksia. Jos on työtön työnhakija, TE -toimisto voi korvata työnhakuun liittyviä matka- ja yöpymiskustannuksia ja muuttokustannusten korvauksia. Etuudet haetaan työ- ja elinkeinotoimistosta. Liikkuvuusavustusta voi saada kustannuksista, jotka aiheu-tuvat työn vastaanottamisesta. Ansiopäivärahan saajille liikkuvuusavustuksen maksaa työttömyyskassa, peruspäi-värahaa ja työmarkkinatukea saaville Kela. Haetaan työttömyyskassasta tai Kelalta. Edellä mainitut korvaukset vähentävät täydentävän toimeentulotuen tarvetta vastaavalta osalta, mikäli samaan tarkoitukseen haetaan täy-dentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea.

Mikäli tuen hakija hakee täydentävää ja ehkäisevää tukea tarkoituksiin, joihin on saatavilla joko Kelalta tai muilta maksajilta etuutta, on ne laitettava vireille ennen hakemuksen käsittelyä ja menoja huomioidaan pääsääntöisesti vain niiltä osin kuin ensisijaiset etuudet eivät niitä korvaa. Täydentävä toimeentulotuki voidaan myöntää mm. tulossa olevaa etuutta vastaan perinnällä erityistilanteissa ja perustelluista syistä edellä mainittuihin menoeriin (Totul1997/1412 20 - 23 §).

2.6. Toimeentulotuen myöntäminen perintää vastaan

(Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015 20–23§)

Täydentävä toimeentulotuki tai osa siitä voidaan periä takaisin. Päätös perinnästä tehdään pääsääntöisesti samalla kun toimeentulotukipäätöskin.

Perintä voidaan tehdä tulossa olevaa etuutta vastaan, jolloin etuuden maksaja suorittaa etuuden sosiaalitoimelle ja sosiaalitoimi palauttaa mahdollisen liikaa perityn osuuden hakijalle. Mikäli perintä epäonnistuu ja hakija saa etuuden itselleen perinnästä huolimatta, huomioidaan saatu etuus hakijalle tuloksi täydentävän tuen laskelmaan maksupäivän jälkeiselle ajalle, mikäli hakija hakee täydentävää toimeentulotukea kahden kuukauden sisällä maksukuukaudesta laskien.

Mikäli hakijalla on kiinteää varallisuutta, jonka verottajan tai markkina-arvo on yli 5000 euroa, mutta se ei ole hänen käytettävissään, täydentävää toimeentulotukea myönnetään pääsääntöisesti perinnällä tätä varallisuutta vastaan. Perintäpäätös varallisuudesta voidaan jättää tekemättä, mikäli heti arvioidaan, että hakijan/perheen tuen tarve on kertaluonteinen tai enintään 3 kuukautta ja yhteenlasketun tuen määrä 3 kk ajalta on enintään 5000 €, muussa tapauksessa perintäpäätös tulee tehdä ensimmäisen tukipäätöksen yhteydessä.

3. Opiskelijat

Mikäli opiskelijaa tuetaan erityisin syin täydentävällä tai ehkäisevällä toimeentulotuella muutoin kuin kertaluonteisesti enemmän kuin 1 kk ajan lukukaudessa, tulee opiskelijalle tehdä riittävän laaja dokumentoitu palvelutarpeen arviointi, ja palvelusuunnitelma toimenpidevaihtoehtoineen.

Pääsääntöisesti opiskelijaa voidaan tukea täydentävällä ja ehkäisevällä toimeentulotuella suunnitelmallisesti ensimmäisen ammattitutkinnon suorittamisen tukemiseksi sellaisiin opintoihin, joihin on periaatteessa saatavilla opiskelijan ensisijainen etuus opintotuki.

Opiskelijan ensisijainen toimeentulojärjestelmä on koko opiskeluajalle yhteen ammattitutkintoon opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki: opintolainan valtiontakaus, opintoraha ja asumislisä. Opintotuki opintolainoi- neen on tarkoitettu kattamaan kaikki opiskeluaikaiset opinto- ja toimeentulokustannukset.

Hakijaa, jolla on ammatillinen tutkinto, tuetaan täydentävällä tai ehkäisevällä toimeentulotuella vain, jos kyse on erityistilanteesta ja erityisistä syistä sekä tilanteessa, jolloin tuen tarve on tilapäistä, enintään 6 kk ja lisäksi tutkinnon suorittaminen on realistista (HOPS) 6 kk sisällä ja tutkinto parantaa hakijan työmarkkina-asemaa.

Opintoja suunnittelevat asiakkaat ohjataan suunnittelemaan jatko-opintonsa rahoittaminen koko opiskeluajalle muun kuin toimeentulotuen varaan (mm. ansiotyö, opintotuki, työttömyysturvalla opiskelu jne.).

Mikäli hakija ei noudata viranomaisen (Kela/Kunta) yksilöllisiä ja perusteltuja ohjeistuksia, voidaan Kelan pyynnöstä selvittää opiskelijan osalta toimeentulotuen perusosan alentamisen perusteet (Totul1997/1412 1-2 ja 10 §).

Opintolaina huomioidaan täydentävän tuen laskelmaan nostettavissa olevan suuruisena kertaeränä, mikäli siihen on perusteet eikä sitä ole huomioitu tuloksi perustoimeentulotukilaskelmassa. Tilanteessa, jossa opiskelija ei ole hakenut tai nostanut opintolainaa vaikka hänellä olisi siihen oikeus, eikä hänellä ole esittää erityisiä syitä menettelyyn, huomioidaan koko käyttämätön opintolaina hänelle tuloksi, mikäli sitä ei ole huomioitu tuloksi perustoimeentulotuessa (KHO 30.11.1999, taltio 3854 ja 23.3.2005, taltio 629.)

Opintolaina on toimeentulotukeen nähden ensisijainen etuus, ja opiskelija veloitetaan nostamaan opintolaina elantonsa turvaamiseksi, mikäli hänellä siihen oikeus.

Opintolainaa ei kuitenkaan edellytetä nostettavaksi täydentävää toimeentulotukea määriteltäessä mikäli:

- tukea määriteltäessä perheelle tai itsellisesti alaikäiselle: opiskelija on alaikäinen ja molemmat vanhemmat ovat toimeentulotuen saajia tai muutoin vähävaraisia.. Ennen päätöstä selvitettävä riittävästi molempien vanhempien elatuskyky erityisesti tilanteissa, joissa vanhemmat ovat eronneet. Elatusavun uudelleen määrittäminen on ensisijaista, kun alaikäinen muuttaa toiselle paikkakunnalle opiskelemaan ja hänen menonsa kasvavat mm. asumismenojen osalta.
- Mikäli alaikäisellä on oikeus opintolainaan ja hän on sen nostanut, huomioidaan se käytettävissä olevana tulona täydentävän tuen laskelmaan.,
- opiskelija (alaikäinen /täysi-ikäinen) on vanhempiensa taloudessa asuva alaikäinen lukiolainen. Opintolainan nostovelvoitetta ei ole., vaikka olisi oikeus. Mikäli henkilö on nostanut opintolainan, huomioidaan se tuloksi täydentävän tuen laskelmaan, mikäli siihen ei ole lainsäädännöllistä estettä(11§).
- opiskelija (alaikäinen /täysi-ikäinen) on ammattiopintoihin valmentavassa koulutuksessa. Opintolainan nostovelvoitetta ei ole. Mikäli henkilö on nostanut opintolainan, huomioidaan se tuloksi täydentävän tuen laskelmaan, mikäli siihen ei ole lainsäädännöllistä estettä(11§).

Kun opiskelijalta (alaikäinen tai täysikäinen) ei sosiaalihuollollisten erityisten syiden takia vaadita eikä hän nosta opintolainaa, niin hänelle voidaan myöntää tämän johdosta täydentävää toimeentulotukea enintään opintolainan kuukausierä, jos Kela on huomionnut opintolainan laskennallisena tulona perustoimeentulotuen laskelmassa.

Mikäli hakija saa tosiasiallisesti säännöllisesti vanhemmiltaan tuloja tai avustusta tulolähteestä riippumatta tai muuta elatusta, otetaan nämä huomioon hakijan käytettävissä olevana tulona täydentävän tuen laskelmassa.

Itsenäisesti asuvan alaikäisen alle 18-vuotiaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakee ensisijaisesti huoltaja, ellei sosiaalityön suunnitelmaan ole kirjattu erityisiä syitä, miksi hakijan hakemusasiat käsitellään sosiaalitoimessa itsellisesti. Näissä tapauksissa tulee aina tehdä henkilökohtainen hakijan, tarvittaessa hakijan huoltajien, muiden läheisten kanssa sosiaalihuolto- ja/ tai lastensuojelulain mukainen palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma toimenpiteineen sekä selvittää riittävällä tavalla hakijan molempien vanhempien elatuskyky mm. perintäpäättökseen arviointia varten.

Opiskelijan ensisijainen tehtävä on opiskella myös kesäajalla, hakea Kelalta opintotuki ja tarvittaessa perustoimeentulotuki. Mikäli opiskelija ei voi opiskella kesällä, eikä hän ole saanut toimeentuloaan järjestettyä muulla ensisijaisilla tavoilla, voidaan hänelle osana sosiaalityön suunnitelmaa ensisijaisesti tarjota kaupungin tarjoamia kesätyöpaikkoja ja tarvittaessa edellytysten täytyessä myöntää täydentävää toimeentulotukea.

Mikäli opiskelijalle tarjotaan toimeentulotuen vastikkeeksi ansiotyötä ja hän kieltäytyy siitä ilman erityisiä syitä, voidaan hänen perusosaansa alentaa enintään 40 % toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 1§, 2§, 2 a§ ja 10§ pykälään perustuen. Tämän johdosta, jos kunta, sosiaalityö tarjoaa todistetusti työtä ja hakija kieltäytyy, tulee sosiaaliviranomaisen ilmoittaa asiasta Kelalle ja liittää mukaan lausunto perusosan alentamistarpeesta ja määrästä sekä aikajaksosta.

Mikäli opiskelija ei saa päätoimisiin opintoihinsa toimeentulotukilain näkökulmasta ensisijaista etuutta opintotukea tai osaa siitä eikä hän ole järjestänyt opinnoilleen muuta rahoitusta kuin toimeentulotuen, voidaan hänen perusosaansa alentaa, ellei olosuhteista muuta johdu eikä se ole kohtuutonta enintään 40 % (1412/1997, 815/2015 1-2 ja 10 §). Mikäli perusosan alentamiseen arvioissa päädytään, tulee ratkaisu viipymättä toimittaa Kelaan perustoimeentulotuesta päättävälle viranomaiselle.

Opintolaina on pääsääntöisesti nostettavissa 31.7 asti ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa opiskelevien osalta, mikä tarkoittaa, ettei täydentävän tuen oikeutta hakijalle synny niin kauan kuin hän ei ole nostanut opintolainaa, kun siihen on oikeus eikä muuta hakija ole esittänyt.

Opiskelijaa tulee aina velvoittaa hakemaan niin opintolaina kuin muutkin ensisijaiset etuudet ennen kuin hänen täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemusta käsitellään.

Oulu ei pääsääntöisesti myönnä täydentävää eikä ehkäisevää tukea toisella paikkakunnalla tapahtuvaan päätoimiseen opiskeluun, ellei siihen ole erityisiä syitä. Hakija ohjataan hakemaan niin perus- kuin täydentävä ja ehkäiseväkin toimeentulotuki Kelalta (Totul 1997/1412 14 §) ja muuttamaan vakituisesti opiskelupaikkakunnalle, mikäli matka Oulusta opiskelupaikkakunnalle ja siitä aiheutuvien kulujen voidaan katsoa olevan kohtuuttomia eikä muitakaan riittäviä erityisiä, terveydellisiä tai sosiaalisia syitä ole tukea Oulussa asumista.

Tilapäisesti, mikäli Kela ei myönnä perustoimeentulotukea, voidaan Oulussa olevan asunnon vuokra huomioida enintään 2 kk ajalta eli siksi aikaa, kun menee asunnon irtisanomiseen tai vaihtoehtoisesti asiakas saa asunnon vuokrattua ja tuen tarve poistuu.

4. Yrittäjät

Mikäli yrittäjäasiakas ei saa perustoimeentulotukea tai saa tukea Kelalta perusosa alennettuna, ja hän hakee täydentävää toimeentulotukea, voidaan häntä tukea lyhytaikaisesti enintään 6 kk, mikäli muutoin täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiskriteerit täyttyvät. Yrittäjän on ensisijaisesti haettava perustoimeentulotukea ja saatava siitä muutoksenhakukelpoinen päätös, ennen kuin täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakemusta voidaan käsitellä.

Lähtökohtaisesti yrittäjäasiakkaan tulee suunnitella yritystoimintansa siten, että hän saa siitä riittävän toimeentuloturvan vuoden jokaisena päivänä tai jos ei saa, hän on varautunut tilapäisiin tulonkatkoksiin hyvin kausien tuloillaan säästään tai hänellä on muu vakuutusurva tai muu toimeentulotukeen nähden ensisijainen sosiaaliturva (esim. soviteltu työttömyysturva) tilapäisiin yritystoiminnan ja siitä aiheutuviin tulokatkoksiin.

Yritysassiakkaalle tulee tehdä riittävän laaja, pitkäkestoinen palvelutarpeen selvitys ja palvelusuunnitelma eri toimenpidevaihtoehtoineen ennen tukipäätöksiä, jotta yrittäjää voidaan tukea riittävällä tavalla lyhytaikaisesti. Tukea myönnetään enintään 6kk siihen, että hän saa yritystoiminnastaan vähintään työttömyysturvaa vastaavaan kuukausitulon tai että yrittäjä voi lopettaa kannattamattoman yritystoiminnan joustavasti. Yrityksen elinvoimaisuuden arvioinnissa apuna käytetään talous- ja velkaneuvonnan asiantuntemusta (kun yritysmuoto toiminimi).

Sosiaalityön tulee tarvittaessa Kelan pyynnöstä arvioida ja toimittaa lausuntonsa Kelalle yrittäjän kohdalla perusosan alennustarpeesta, kohtuullisuudesta ja prosenttimäärästä, mikäli Kela on alentanut perusosan (Totul 1997/1412 1-2 ja 10 §).

Yrittäjäasiakkaalle tehdään tarvittaessa täydentävän tuen laskelman samoin periaattein kuin muillekin asiakkaille.

5. Vangit

Vanki on ennen täydentävän ja ehkäisevän tuen vaatimuksia ohjattava hakemaan perustoimeentulotuki (kiireellinen/ei kiireellinen) Kelalta, ellei hän ole sitä jo hakenut ja saanut päätöstä.

Täydentävää toimeentulotukea ei myönnetä vangin käyttövaroihin, perustoimeentulotuessa huomioitavaan menoaan siinäkin tilanteessa, ettei hän saa niihin perustoimeentulotukea Kelalta tai vankeinhoitoviranomaiselta (KHO 2013:57 ja KHO 2013 58). Hakijaa tulee tarvittaessa ohjata hakemaan muutosta Kelan perustoimeentulotukipäätökseen.

Kunnat myöntävät tarveselvitykseen ja sitä tukeviin vankilaviranomaisten vahvistamiin asiakirjoihin perustuen tarvittavan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen vangeille, joiden vakinainen maistraatin vahvistama asuinkunta ja oleskelukunta kyseinen kunta on ollut ennen vankilaan menoa, ellei olosuhteista muuta johdu.

Mikäli vangilla oli kunnassa asuessaan, lähtötilanne vankilaan, säilyttämisen arvoista omaisuutta, niin ensisijaisesti edellytetään helposti realisoitavan omaisuuden osalta sen realisoimista ja ellei se ole jostain erityisestä syystä mahdollista, voidaan kohtuullisilta osin tukea omaisuuden varastointikustannuksissa, mikäli Kela on tehnyt evätyksen täytäntöönpanokelpoisen päätöksen varastointikustannuksiin. Hakijan on esitettävä yksilöity tarveselvitys, mistä käy ilmi eritellysti, mitä ja minkä arvoista omaisuutta tulisi säilyttää ja toimittaa kustannusarvio (vähintään

kahdesta firmasta) hakemuksen liitteeksi. Koevapautuksessa olevan vangin täydentävän tuen toimeentulotuki-asian käsittelee se kunta, jossa hakija koevapautuksessa asuu (oleskelukunta) toimeentulotukea haettaessa, ellei olosuhteista muuta johdu.

Mikäli vanki on perheellinen ja mikäli muu perhe hakee täydentävää toimeentulotukea, perhettä ei ohjata asunnon vaihtamiseen, ellei perhe itse niin halua. Kohtuullisia asumismenoja arvioitaessa perheen henkilölukuun lasketaan myös vankeusrangaistuksessa oleva perheenjäsen.

6. Perustoimeentulotuen menot

Perustoimeentulotuki kattaa toimeentulotuen perusosan ja muut perusmenot toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997/815/2015) 7 a §:n ja 7 b §:n mukaisesti.

6.1 Perusosa, joka on normitettu

(Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015 7 a § ja 9 §)

Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen ja **tietoliikenteen käytöstä** ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot.

6.1.1 Alennettu perusosa

Perusosan alennuspäätökset tekee Kela 1.1.2017 alkaen. Perusosan alentamispäätöksen jälkeen Kela pyytää asiaan kunnan sosiaaliviranomaisen lausunnon perusosa-alennustarpeesta, kohtuullisuudesta ja prosenttiosuudesta ja minkä kunta tulee toimittaa Kelalle viivytyksettä (Totul 1412/1997 ja 815/2015 1-2, 10, 18 a§).

Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan suunnitella elämänsä ja talouttaan, pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan. Henkilöllä on mm. velvollisuus hakea kaikkia niitä etuuksia, joihin hänellä on oikeus ja ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, ellei hän ole järjestänyt itselleen toimeentulotukeen nähden ensisijaista riittävää toimeentuloturvaa. Mikäli hakija ei ole yksilöllisestä ohjauksesta huolimatta hakenut ensisijaisia etuuksia, järjestänyt esim. opinnoilleen toimeentulotukea korvaavaa rahoitusta, tilanteessa jossa ei saa opintotukea tai osaa siitä tai ei ole ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi tai hänelle ole voitu tarjota työvoimapolitiittisia tai muita lakisääteisiä hänen velvollisuudekseen luotuja esim. työvoima ja sosiaalipalveluja tai hän niistä kieltäytyy, voidaan hänen perusosaansa alentaa enintään 40 % (Laki toimeentulotuesta 1412/1997,815/2015,1, 2, 2 a ja 10 §).

Perusosaa voidaan alentaa toimeentulotukilain (1412/1997) 1-2 §:n ja 10 §:n perusteella enintään 20 %:lla hakijan osalta, jonka toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että:

- 1) henkilö on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt yksilöidystä ja todistetusti tarjotusta työstä tai sellaisesta työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkän ajan turvaisi hänen toimeentulonsa tai jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai työvoimapolitiittista toimenpidettä ole voitu tarjota;
- 2) kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tarkoitettu maahanmuuttaja ilman perusteltua syytä kieltäytynyt kotouttamissuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta kotouttamissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuihin, työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin taikka jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei kotouttamissuunnitelmaa ole voitu laatia;

- 3) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 3 §:ssä tarkoitettu henkilö on kieltäytynyt osallistumasta aktivointisuunnitelman laatimiseen; tai
- 4) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö on ilman työttömyysturvalain (1290/2002), 8 luvun 7 §:ssä tarkoitettua pätevää syytä kieltäytynyt kuntouttavasta työtoiminnasta taikka keskeyttänyt tai omasta syystään joutunut keskeyttämään kuntouttavan työtoiminnan.

Perusosan suuruutta voidaan alentaa toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 1–2 §:ssä ja 10 §:n 1 momentissa säädettyä enemmän, kuitenkin yhteensä enintään 40 prosenttia:

- 1) jos henkilön toistuvasta 10 § 1. momentissa tarkoitettua menettelystä on pääteltävissä, ettei hän halua ottaa vastaan työtä tai osallistua julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012), kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tai kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) tarkoitettuihin toimenpiteisiin; tai
- 2) jos henkilö sen jälkeen, kun hänen toimeentulotuen perusosaansa on alennettu 20 %, kieltäytyy ilman perusteltua syytä työvoimapoliittisesta toimenpiteestä tai jos hän toiminnallaan aiheuttaa sen, ettei työvoimapoliittista toimenpidettä voida tarjota ja hän tämän lisäksi kieltäytyy ilman perusteltua syytä 10 § 2 momentissa tarkoitettua suunnitelman mukaisesta toimintakykyä edistävästä toiminnasta.

Edellä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 2 §:ssä ja 10 §:ssä tarkoitettu perusosan alentaminen voidaan tehdä ainoastaan edellyttäen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa, eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoltaan enintään kaksi (2) kuukautta kerrallaan kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien.

Perusosan alentamisen tarvetta ja määrää harkitaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon tuen hakijan ja hänen perheensä olosuhteet kokonaisuutena. Perusosan alentaminen voi olla mainittuja prosenttimääriä vähäisempi tai alentaminen voidaan jättää kokonaisharkinnan perusteella kokonaan tekemättä.

Perusosan alentamisen yhteydessä on aina laadittava, mikäli mahdollista, yhdessä toimeentulotuen hakijan ja tarvittaessa yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa, suunnitelma toimista asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi.

Mikäli hakija kieltäytyy yhteistyöstä työvoima- tai sosiaaliviranomaisen kanssa suunnitelman laatimiseksi ja hän ei saavu sosiaalityöntekijän varatulle ajalle eikä ilmoita perusteltua syytä, tulkitaan hakijan toiminta perusosan alentamisperusteeksi (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 1-2 § ja 10 §). Varatulle ajalle saapumatta jättäminen ei yksin riitä perusteeksi perusosan alentamiselle.

6.2. Muut perusosamenot

(Totul 1412/1997 ja 815/2015 7b§)

Kela tekee perustoimeentulotukipäätöksessä hakijaa koskevat linjaukset ja mm. asumismenojen kohtuullisuusmääritykset, jotka tulee päätöksentekijän ensin tarkistaa Kelalta ennen kuin hakijan täydentävän ja/tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemusta ratkaistaan.

Mikäli hakija hakee ja esittää erityisiä syitä ja olosuhteita, joidenka takia hän näihin menoihin hakee täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea, tulee viranhaltijan tehdä hakijalle muutoksenhakukelpoinen päätös perusteluineen.

Perusosalla katettavien menojen lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon:

- 1) yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 9 §:ssä tarkoitetut asumismenot, muun kuin yhtiömuotoisen omistusasunnon välttämättömät hoitomenot sekä välttämättömät asuntoon muuttoon liittyvät menot;
- 2) taloussähköstä aiheutuvat menot;
- 3) kotivakuutusmaksu;
- 4) muut kuin perusosaan sisältyvät terveydenhuoltomenot;
- 5) lasten päivähoitomenot sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnanmenot;
- 6) lapsen tapaamisesta lapsen kanssa eri taloudessa asuvalle vanhemmalle aiheutuvat menot siltä osin, kun ne perustuvat kunnan toimielimen vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen;
- 7) välttämättömän henkilötodistuksen, oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankintamenot.

6.2.1. Asumismenot

Asumismenoja (omistus-/vuokra-asuminen), niiden kohtuullisuutta tarkastellaan kokonaisuudessaan ottaen huomioon kohtuulliseksi katsottavat asumismenot ja ruokakunnan koko suhteutettuna yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) määräyksiin ja näihin ohjeisiin.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuessa asumismenoja huomioitaessa tarkoituksena on viimesijassa turvata henkilön /perheen asuminen ja erityiset asumistarpeet. Lisäksi huomioidaan kohtuullista asumistasoa vastaava kustannustaso paikkakunnalla.

Asumismenot voidaan ja tulee ottaa huomioon täydentävän toimeentulotuen laskelmassa todellisen suuruksina, jos toimeentulotuen hakijalla ei ole tosiasiallisesti mahdollisuutta saada paikkakunnalta kohtuukokoista ja -hintaista asuntoa.

Mikäli asunnossa asuu eri perheisiin kuuluvia henkilöitä tai on joku muutoin erityinen syy jakaa asumismenoja henkilöiden kesken, jaetaan nettoasumiskustannukset pääluvun mukaisesti, ellei olosuhteista muuta johdu. Mikäli asumiskuluja jaetaan, viranhaltijan tulee tarkistaa asuntoon tehty asumistukipäätös, mikäli sellainen on tehty ja monenko henkilön mukaan asumistuki on määritelty.

Mikäli opiskelijalle on tarjottu asuntolapaikka, opiskelijaa veloitetaan ensisijaisena asumisensa turvaamisen keinona ottamaan tarjottu asuntolapaikka vastaan.

Yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 9 §:ssä tarkoitettuja asumismenoja ovat:

- vuokra
- erikseen maksettavat lämmityskustannukset
- vesimaksut asunnosta
- saunamaksu

Perustoimeentulotuessa hyväksyttävien vuokramenojen kunta-kohtaiset rajat (Kela 2017)

Vuokramenon lisäksi hyväksytään vesimaksuna 21,60 e / henkilö.

1 henkilö:	enintään 482 euroa/kk
2 henkilöä:	enintään 573 euroa/kk
3 henkilöä:	enintään 664 euroa/kk
4 henkilöä:	enintään 727 euroa/kk
+ lisähenkilöä	
kohden e/kk	enintään 101 euroa/kk
toveriasunnossa asuvat:	enintään 306 euroa/henkilö

Mikäli toimeentulotuen asiakkaan on erityisen vaikea saada asuntoa ja/tai kohtuuhintaista asuntoa, hän kuuluu sosiaalihuollon vastuulle asumisen järjestämisessä tai hänellä on muita erityisiä syitä, täydentävän/ehkäisevän tuentarpeen arvioinnissa asumismenojen osalta voidaan edellä mainituista normeista poiketa enintään 10 %.

Asumisoikeusasunnossa käyttövastike /vuokra otetaan menona huomioon, mutta asuntolainan korkoja ei huomioida, ellei siihen ole erityisiä syitä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 c §:n perusteella.

Osaomistusasunnossa vuokra otetaan huomioon, mutta rahoitusvastiketta eikä asuntolainan korkoja huomioida, ellei siihen ole erityisiä syitä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 c §:n perusteella.

Mikäli täydentävän toimeentulotuen määrittämisessä, laskelmassa tulee huomioitavaksi erikseen perustelluista syistä vuokraa, vesimaksuja, sähkömenoja (mm. lämmitys), muuta asumismenoa, ne huomioidaan todellisen suuruisena, kuitenkin ilman sähkösopimukseen mahdollisesti liittyviä vakuutusmaksuja.

Sosiaalihuollon, sosiaalityön tehtävänä on yleinen asumisohjaus ja neuvonta, tukea asiakasta asumiseensa järjestämisessä hänen tarpeitaan vastaavasti ja eri asumiseen liittyvien kulutukseen perustuvien menojen hallinnassa.

Mikäli vailla vakituista asuntoa oleva henkilö hakee aktiivisesti asuntoa ja hänelle aiheutuu ylimääräisiä asunnonhankintakuluja, voidaan kohtuulliset menot eriteltyjä maksutositteita vastaan huomioida hänelle täydentävänä toimeentulotukena, mikäli hakijalla olisi muutoinkin oikeus toimeentulotukeen.

Asunnottomalle sosiaalityön tulee tehdä erilaisten asumispalvelutarpeiden selvitys, palvelusuunnitelma toimenpidevaihtoehtoineen hänen asuttamiseksi kohtuuhintaiseen vuokra-asuntoon tai muuhun hänen tarpeitaan vastaavaan asumismuotoon.

6.2.2. Täydentävässä/ ehkäisevässä tuessa ratkaistavaksi tulevat terveydenhuoltomenot

Kun hakija hakee täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea mihin tahansa terveydenhuoltomenoon, niin aina on tarkistettava Kelmusta, onko hakija hakenut menoihin perustoimeentulotukea. Jos hakija ei ole hakenut eikä saanut myöskään muutoksenhakukelpoista päätöstä Kelalta, niin ohjaa hakemaan tuki Kelalta, myös kiireellinen (virka-aikana) tuki terveydenhuoltomenoon, kun meno kuuluu perustoimeentulotukeen.

Mikäli terveydenhuoltomeno ei ole perustoimeentulotuessa huomioitava menoerä, voidaan niitä huomioida tilapäisesti, kertaluonteisesti täydentävän toimeentulotuen laskelmassa ja päätöksessä, mikäli siihen on erityiset terveydelliset, sosiaaliset tai taloudelliset syyt. Muutoin tulee tehdä monialainen palvelusuunnitelma yhdessä asiakkaan ja esim. asiakkaan hoidosta vastaavan tahon kanssa, mikäli kyse ei ole kertaluonteisesta avustamisesta.

Hakijalta tulee aina pyytää julkisen terveydenhuollon lääkärin (julkisten palveluiden ensisijaisuus koskee myös hoidontarpeen arviointia/ KHO ratkaisut) tai muun julkisen asiantuntijan lausunto menon välttämättömyydestä henkilön terveydenhoidossa, hoitosuunnitelma ja kustannusarviot sekä muut asiaa selventävät ja todentavat asiakirjat ja mahdolliset menotositteet, ellei lausuntoa ole saatavissa Kelalta tai se muutoin on erityisen tarpeeton.

Apuvälineiden osalta tulee selvittää onko asiakkaalla mahdollisuus saada niitä lääkinnällisen kuntoutuksen palveluna tai vammaispalvelulakiin perustuvana. Mikäli on, ohjataan hakemaan ko. etuutta. Mikäli hakija saa vain osan ensisijaisen etuuden kautta ja edellytykset täydentävän/ehkäisevän tuen myöntämiselle on muutoin olemassa, voidaan omavastuuseen myöntää täydentävää tai ehkäisevää tukea kohtuullisuusharkintaa käyttäen.

Mikäli ilman reseptiä saataviin lääkkeisiin tai sellaisiin lääkkeisiin tai lisäravintovalmisteisiin, joihin ei tule Kela-korvausta eikä Kela myönnä perustoimeentulotukea, voidaan menoihin myöntää täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea osana palvelusuunnitelmaa tai muutoin kohtuullisilta osilta, mikäli muut myöntämisen edellytyk-

set ovat olemassa. Hakijalta tulee edellyttää oma tarveselvitys, tarvittaessa hoitavan tahon lausunto menojen välttämättömyydestä, hoitosuunnitelma kestoineen, annostusohjeineen, kustannusarvio ja maksutositteet menoista.

Yksityisen terveydenhuollon menot voidaan huomioida täydentävässä toimeentulotuessa ainoastaan erityistilanteissa ja pääsääntöisesti kertaluonteisesti, enintään 3 kk ajalta, mikäli erikoishoidon tarve ja hoidon kiireellisyys tai asiakkaan hoitosuhteen jatkuvuus perustellusti sitä edellyttää. Asiakkaan on aina esitettävä hoitavan lääkärin lausunto kyseisen kiireellisen hoidon välttämättömyydestä. Lausunnosta tulee ilmetä se erityinen syy, miksi julkinen terveydenhuolto ei voitu käyttää, kun kiireellisen hoidon tarve ilmeni.

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki ei ole tarkoitettu sellaisten terveydenhuoltomenojen maksamiseen, jotka kuuluvat kunnan järjestämisvastuulle muiden lakien nojalla, ellei siihen ole jokin erityinen dokumentoitu syy. Mikäli potilaan hoidon järjestäminen ja tuottaminen kuuluu terveydenhuoltolain nojalla kunnalle, tulee hoitontarpeesta päättävän lääkärin myöntää maksusitoumus yksityisellä palveluntuottajalla annettavaan palveluun, jos julkinen terveydenhuolto ei voi hoitoa antaa ja maksusitoumuksen myöntämiskriteerit täyttyvät.

Yksityisestä hoidosta määrätty asiakasmaksun omavastuu, voi tulla erityistilanteissa kertaluonteisesti huomioitavaksi täydentävän tuen menona, mikäli hakija ei saa menoon Kelan sairausvakuuslain nojalla korvausta eikä perustoimeentulotukea eikä hakija voi toimeentulotukilain (2 §) tarkoittamalla ”muulla tavalla” selviytyä maksusta.

Yksityislääkärillä käyntien menokuluja voidaan omavastuinen osalta kertaluonteisesti huomioida laskelmaan menoksi, mikäli menoihin hakija ei saa ensisijaisia etuuksia (vakuutus-, Kelakorvaus, perustoimeentulotuki jne.) ja täydentävän tuen muut myöntämiskriteerit täyttyvät eikä hakija toimeentulotukilain (2§) tarkoittamalla ”muulla tavalla” selviydy maksusta. Hakija tulee aina ohjata käyttämään julkisia terveydenhuoltomenoja, ellei laista muuta johdu.

6.2.3. Työmatkamenot

Ensisijaista on aina ohjata hakija hakemaan työmatkamenot ja muut työssäkäynnissä aiheutuvat kulut Kelalta perustoimeentulotukena.

Jos työmatkameneihin ja muihin työssäkäynnistä, työtoiminnasta, työharjoittelu- ja työkokeilusta aiheutuviin menoihin, ei myönnetä Kelalta perustoimeentulotukea, voi kunta myöntää täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea päättämiensä perusteiden mukaisesti osana palvelusuunnitelmaa asiakkaan aktivoimiseksi ja työllistymisen edistämiseksi.

Työmatkamenot huomioidaan pääsääntöisesti edullisimman julkisen kulkemistavan mukaisesti. Mikäli tulee harkittavaksi kulujen huomioiminen oman auton mukaan; selvitetään edestakaisen työmatkana/ harjoittelun/työkokeilun pituus kilometreinä, automerkin/mallin keskikulutus ja polttoaineen tämän hetkinen markkinahinta Oulussa. (Esim.50 km x 6 l/100 km x 1,40 €/l x työpäivien määrä = X)

Kuntouttavan työtoiminnan matkakorvauksista päätetään kuntouttavan työtoiminnan päätöksen yhteydessä. Työpajatoiminnasta tai vastaavasta aiheutuvia matkakuluja huomioidaan menona edullisimman matkustustavan mukaan, ellei niihin saada erilliskorvausta perustoimeentulotuen yhteydessä tai muun lain perusteella (ks. em.).

7. Täydentävän toimeentulotuen menot

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997, 815/2015) 7 c §:

Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon tarpeellisen suuruisina erityismenot, joita ovat:

- 1) muut kuin 7 b §:ssä tarkoitetut asumisesta aiheutuvat menot; sekä
- 2) henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot.

Tarpeenmukaista täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää, mikäli hakijalla on Kelalla tehty perustoimeentulotukipäätös ja hänellä muutoin on oikeus toimeentulotukeen ja ratkaisu edesauttaa henkilön ja perheen itsenäistä suoriutumista vastaisuudessa.

Mikäli hakijan täydentävän tuen tarve ei ole kertaluonteista ja tilapäistä tulee hakijan kanssa tehdä riittävän laaja-alainen palvelutarpeen arviointi yhdessä asiakkaan ja tarvittavien yhteistyötahojen kanssa sekä tarvittavat asiakassuunnitelmat (L sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista mm 4-13 § ja Sosiaalihuoltolaki mm. 3,6, 36 ja 39 §)

Täydentävässä toimeentulotuessa hankintojen tarpeenmukaisuutta ja menon kohtuullisuutta arvioitaessa noudatetaan alinta markkinahintaa tai yleistä kierrätyshintatasoa tai tuen määrä voi olla prosenttiosuus hankinnasta, jolloin hakijalle jää omavastuu, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi.

7.1 Päivähoitomenot, aamu- ja iltapäiväkerhot

Hakijaa tulee aina ohjata järjestämään lapselleen edullinen ja julkinen palvelu, mikäli se ei hakijan tapauksessa ole mahdotonta. Sosiaalityön tulee tarvittaessa tehdä lausunto päivähoiton järjestämiseksi kunnan palveluna ja aina, mikäli lapsen etu sitä vaatii.

Mikäli hakija ei saa Kelalta perustoimeentulotukea päivähoitomenoihin, hän ei saa maksuvapautusta asiakasmaksulakiin perustuen eikä hän muutoinkaan voi saada muulla ensisijaisella tavalla hoidettua edellä mainittuja maksuvelvoitteitaan (julkisen tai yksityisen), vodaan menoja huomioida täydentävässä toimeentulotukilaskelmassa kertaluonteisesti tai useammin huomioida laskelmassa osana palvelu- ja toimenpidesuunnitelmaa kohtuullisilta osilta.

7.2 Lastenvaunut/rattaat/yhdistelmävaunut/muut lastentarvikkeet

Tukea myönnetään välttämättömään tarpeeseen ja pääsääntöisesti vain kerran. Tukea myönnetään yksilöityyn tarveselvitykseen, luotettaviin menotositteisiin tai kustannusarvioon perustuen kohtuullisilta osilta enintään:

- lastenrattaat 85 euroa
- lastenvaunut 120 euroa tai välttämättömän tarpeen mukaan yhdistelmävaunut 220 euroa sekä
- lasten syntymään liittyvät välttämättömät muut tarvikkeet 100 euroa.

7.3 Lasten luonapito

Lapsen luonapitokulut kuuluvat perustoimeentulotukeen ja Kelan hyväksyttäviin, mikäli luonapidosta on tehty kirjallinen eritelty viranomaisen vahvistama sopimus tai asiasta on oikeuden päätös. Siten asiakasta tulee aina

ohjata tekemään virallinen sopimus lapsen tapaamisista ja niihin liittyvien kulujen vastuista sekä hakemaan tuki Kelalta.

Täydentävässä toimeentulotuessa voidaan tilapäisesti enintään 6 kk myöntää tukea lapsen edun mukaisesti lapsen tapaamiskuluista aiheutuviin menoihin, tilanteissa, missä ei ole erikseen vahvistettua tai oikeuden päätöstä lapsen tapaamisoikeudesta, mutta tosiasiallisesti lapsi tapaa vanhempansa. Edellytyksenä hakemuskäsittelyssä on, että Kela on tehnyt asiaan muutoksenhakukelpoisen perustoimeentulotukipäätöksen.

Täydentävän toimeentulotukilaskelmaan huomioidaan lasten luonapitokulut lapsen päivänormin mukaisena, mikäli hakijalla on esittää luotettava selvitys toteutuneista luonapitovuorokausista ja niihin liittyvistä muista kuluista (esim. matkakulutusitteen). Pääsääntöisesti menot huomioidaan jälkikäteen menotositteita vastaan. Matkakulut huomioidaan pääsääntöisesti edullisimman kulkuneuvon mukaan puolitettuna vanhempien kesken.

Mikäli pyydetään huomioimaan oman auton mukaan niin laskukaava on: esim. edestakainen matka 200 km: $200 \times 6 \text{ l}/100 \text{ km} \times 1,40 \text{ €/l} = 12 \text{ l} \times 1,40 \text{ €} = 16,80 \text{ €}$. Hakijan tulee ilmoittaa hakemuksessaan auton rekisterinumero, merkki ja vuosimalli, käytettävä polttoaine. Mikäli molemmat vanhemmat osallistuvat kulujen kattamiseen, niin tuki vähenee samassa suhteessa.

Mikäli tapaamismatka tapahtuu Oulun kaupungin sisällä, matkakulu kuuluu perusosalla katettaviin menoeriin eikä niitä erikseen huomioida täydentävässä tuessa, ellei siihen ole erityisiä dokumentoituja syitä.

Vuorokausi = luonapito alkaa pe klo 18 ja päättyy su klo 18 = 2 vuorokautta

7.4 Lasten harrastusmenot

Ensisijaisesti suositellaan, ohjataan asiakkaita ja heidän lapsiaan osallistumaan kaupungin ja muiden liikuntapalveluiden järjestämiin ilmaiisiin ja edullisiin ohjattuihin harrastusmahdollisuuksiin. <http://www.ouka.fi/oulu/liikunta-ja-ulkoilu/>

Lasten erikseen järjestettyyn ja **ohjattuun** ryhmässä tai yksilöllisesti tapahtuviin harrastusten tukemiseen voidaan osana sosiaalityön suunnitelmaa määrääjäksi huomioida enintään 500 euroa/lapsi/vuosi (sisältäen kulkemisen) asiakkaan esittämään harrastuksen järjestäjän esittämään todistukseen/tarveselvitykseen ja menotositteisiin perustuen, mikäli muut tuen myöntämisen edellytykset ovat olemassa. Tukemisen vaikutukset tulee arvioida ja dokumentoida.

Muutoin harrastusmenot kuuluvat perusosalla katettaviin menoihin eikä niihin erikseen myönnetä täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea.

7.5 Huonekalut ja kodinkoneet

Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää alkuavustuksena tai tiettyyn koti-irtaimistohankintaan tarveselvitykseen ja kustannusarvioon perustuen, mikäli hakija ei voi muulla kohtuullisella tavalla rahoittaa hankintoja eikä hän ole voinut tuloillaan ja varoillaan varautua hankintoihin.

Tuki voidaan myöntää kokonaan tai prosenttiosuutena hyväksytyistä kohtuullisista kustannuksista/kustannusarviosta siten, että hakijalle jää omavastuuosuus, jolloin asiakkaassa kasvaa vastuullisuus huolehtia omaisuudestaan ja sen säilyttämisestä. Kohtuullisuutta arvioitaessa perusteena on yleinen kierrätyshintataso tai alin markkinahinta hakemushetkellä hankittavalle tavaralle/tavaroille.

Erittäisenä perusteena koti-irtaimistoavustuksen myöntämiselle on pitkään jatkunut asunnottomuus tai tilanne, jossa hakijalla ei ole lainkaan koti-irtaimistoa ja voidaan arvioida, ettei hän ole itse omalla toiminnallaan aiheuttanut tilannetta eikä hänellä ole ollut mahdollista varautua hankintoihin eikä hänellä ole myöskään mahdollisuutta hankkia kodin irtaimistoa lähiaikoina eikä rahoitus sosiaalisella luotolla tule kyseeseen hakijan kohdalla.

Hakijan tulee esittää yksilöity tarveselvitys ja maksutositteet, mikäli hankita tehty tai/ja eritelty kustannusarvio aiotuista hankinnoista ennen päätöksentekoa. Hakijalta voidaan vaatia jälkikäteen esittämään ostotodistukset, mikäli sei ei ole erityisen tarpeetonta.

Alkuavustus koti-irtaimistoon myönnetään kertaluonteisena:

- yksin asuva: enintään 500 € (aik. 300)
- aviopari/avopari: enintään 700€ (aik.400)
- aviopari/avopari, joilla lapsia: enintään 1000 € (aik. 500)
- yksinhuoltaja: enintään 800€ (aik. 500)
- Mikäli alkuavustus on myönnetty, niin samalla kertaa/samaan aikaan 3 vuoden sisällä ei voi myöntää alla mainittuja tarvikkeita, kodinhankintoja, ellei siihen ole erityisiä dokumentoituja syitä

Mikäli alkuavustusta koti-irtaimistoon ei ole myönnetty tai siitä on kulunut vähintään kolme vuotta, voidaan myöntää ruokakuntakohtaiseen tarveselvitykseen perustuen ja maksutositteita vastaan koti-irtaimistoon tai kodinkoneisiin avustusta edullisimman vaihtoehdon mukaisesti **enintään**: jääkaappi 200 €, pölynimuri 50 €, pyykinpesukone 300 €, (mikäli taloyhtiössä ei ole pesukonetta) mikroaaltouuni 40 €, lasten sänky 70€, aikuisten sänky 150 € ja vastaaviin välttämättömiin hankintoihin kierrätyshintatason tai alimman markkinahinnan mukaisesti.

7.6 Vuokravakuus/Vuokravakuussitoumus

Vuokravakuus kuuluu perustoimeentulotukena(7 b § kohta 1) huomioitaviin menoeriin Kelan toimesta ja siten kunta käsittelee vuokravakuutta sen jälkeen, kun Kela on vakuusasiaan tehnyt muutoksenhakukelpoisen perustoimeentulotukipäätöksen.

Kiireellisessä asunnontarpeessa olevalle (asukasvalinnan tavoitteista on säädetty aravarajoituslain (1190/1993) 4 a §:ssä sekä vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) 11 a §:ssä) henkilölle / perheelle voidaan hyväksyä yhden (1) kuukauden kohtuullista vuokraa vastaava vakuussitoumus, mikäli hän ei ole saanut eikä oikeutta saada vakuutta Kelalta perustoimeentulotuella katettavana menona, hänellä ei ole ollut mahdollisuutta varautua eikä ennakoida asunnontarvettaan eikä hänellä ole ollut eikä ole varoja eikä tuloja hoitaa vuokranantajan vaatimaa vakuutta muulla tavoin.

Mikäli hakijalla on ollut mahdollisuus ennakoida asunnontarpeensa / vakuuden tarve ja/tai hänellä on ollut tai hänellä on varoja tai tuloja, mutta ne eivät juuri nyt ole käytettävissä vakuuteen eikä hänellä ole hakemustilanteessa muitakaan tapoja hoitaa vakuutta (esim. omaisten avustus, kohtuuehtoinen luotto pankista), ohjataan hakija hakemaan sosiaalista luottoa vakuuteen, mikäli siihen ei ole estettä.

Mikäli toimeentulotuen asiakkaan on erityisen vaikea saada asuntoa ja/tai kohtuuhintaista asuntoa, hän kuuluu sosiaalihuollon vastuulle asumisen järjestämisessä tai hänellä on muita terveydellisiä tai sosiaalisia tai taloudellisia erityisiä syitä, voidaan hakijalle myöntää vakuussitoumus enintään 3 kk vuokraa vastaava summa vakuussitoumuksena osana palvelusuunnitelmaa, johon liittyy asumisohjauspalvelua.

Mikäli edellä mainitut perusteet, syyt ja edellytykset muutoin täytyvät, voidaan palvelusuunnitelmasta näkyvin perustein ja pääsääntöisesti osana asumisohjausta hakijalle myöntää tarpeen mukaan lisävakuus asuntoon, jossa on ollut joko Kelalta tai sosiaalitoimesta saatu aikaisempi 1 kk vakuus, mutta vuokranantaja vaatii perustelluista syistä lisävakuutta. Lisävakuussitoumus voi olla enintään 1 + 2 kk mittainen ja enintään 3 kuukauden vuokraa vastaava summa.

Vakuussitoumuksia ei kunnalta pääsääntöisesti myönnetä asuntoihin, jotka sijaitsevan Oulun ulkopuolella. Asiakas ohjataan hakemaan vakuus Kelalta muuttotilanteessa. Mikäli Kela on Oulun ulkopuolella olevaan asuntoon vakuusvaatimuksen evännyt, ohjataan, jos perusteet olisivat olemassa, hakijaa hakemaan muutosta Kelan muutoksenhakuelimeltä. Mikäli sosiaalityö katsoo, että on tarpeen ja sen hallussa on tietoja, jotka voisivat vaikuttaa myönteisesti hakijan vakuusvaatimukseen tai muutoksenhakuun Kelalla, tulee sosiaalityön laatia lausunto asiasta Kelalle ja toimittaa lausuntonsa Kelalle joko virkateitse tai asiakkaan toimittamana.

Mikäli hakija hakee täydentävää ja/tai ehkäisevää tukea vakuuteen asuntoon, joka on Oulun ulkopuolella ja myöntämiselle löytyy erityiset syyt ja perusteet (työ/opiskelu/sosiaaliset/taloudelliset), voidaan enintään yhden kuukauden vuokraa vastaava vakuussitoumus myöntää vuodeksi päätöspäivästä lukien ja ohjeistaa hakija hakemaan viipymättä, mahdollinen lisävakuus tai uusi vakuus uudesta oleskelukunnasta. Mikäli edellä mainitussa tapauksessa vuokranantaja ei hyväksy todistetusti vakuussitoumusta, voidaan yhden (1kk) rahavakuus myöntää perustelluista syistä, jos muut edellä mainitut perusteet täyttyvät.

Muuttokustannuksiin, toiseen kuntaan muutettaessa voidaan tukea myöntää, mikäli ne eräänntyvät maksettavaksi ennen muuttopäivää.

Tukea muuttokustannuksiin toiseen kuntaan voidaan myöntää täydentävää tai ehkäisevää tukea, mikäli muutolle on esitetty hyväksyttävät syyt (mm. perhetilanne, työnsaanti, opiskelu) eikä hakija voi saada muuttokuluihin tukea perustoimentulotukena, työvoiman liikkuvuusavustuksena eikä toimeentulotukilain (2§) tarkoittamalla muulla tavalla. Hakijan tulee esittää yksilöity tarveselvitys (erittely, mitä muutetaan, mistä mihin, millä tavalla) ja menoista maksutositteet. Mikäli ei ole esittää maksutositteita, tulee esittää kustannusarvio vähintään kolmelta eri toimittajalta.

Edellä mainittujen perusteiden täytyessä kunnan sisällä muutettaessa voidaan kohtuullisiksi muuttokuluiksi hyväksyä enintään 200 euroa ja kunnasta pois muutettaessa enintään 1000 euroa maksusitoumuksella (vähennettynä mahdollisesti Kelata saatu tuki muuttokuluihin). Mikäli muuttokulut eräänntyvät maksettavaksi vasta uuteen kuntaan muutettaessa, tuki niihin haetaan Kelalta tai täydentävän ja ehkäisevän osalta uudesta oleskelukunnasta(14§).

7.7 Erityisistä tarpeista aiheutuvat vaate- ja jalkinehankinnat

Mikäli henkilöllä on sellaisia erityisiä vaate- ja jalkinekuluja, jotka ei kuulu perustoimeentulotuen perusosalla katettavien menojen piiriin eikä menoja korvata muun ensisijaisen lain perusteella, voidaan asiakkuuden pitkäaikaisuus ja hakijan erityiset olosuhteet huomioiden, myöntää täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea. Hakijan tulee esittää erityiset terveydelliset, vammaisuus tai muut erityiset syyt ja perusteet vaatimukselleen normaalisti poikkeaviin vaate- ja jalkinekuluihin sekä tarvettaan ja vaatimuksiaan tukevat asiantuntijalausunnat.

Vaate- ja jalkinemenot huomioidaan tarveharkintaan perustuen kohtuullisilta osin joko kokonaan tai osittain. Hakijan tulee esittää yksilöity ja riittävä erittely kuluistaan ja menotositteet. Mikäli hakijalla ei ole esittää menotositteita, tulee esittää riittävä kustannusarvio. Pääsääntöisesti menot huomioidaan jälkikäteen maksutositteita vastaan kohtuullisilta osilta.

Naisten romanihameen hankinnan kustannuksista voidaan hyväksyä menona enintään 400 euroa täydentävän toimeentulotuen laskelmassa joka toinen vuosi maksutositteiden perusteella, silloin kun asiakkaalla on säännöllinen oikeus perustoimeentulotukeen tai muu erityisen tuen tarve eikä hän ole voinut tuloillaan varautua hankintaan(1-2, 7 c §). Muu romaninaisen vaatetus, kuten röijyt ja puserot, kuuluvat perusosalla katettaviin menoihin kuten myös miesten romanivaatetus eikä niihin erikseen myönnetä täydentävää eikä ehkäisevää toimeentulotukea, ellei vaatteiden kuluminen ole terveydellisistä tai muista niihin rinnastettavista syistä olennaisesti tavallisuudesta poikkeavaa.

7.8 Hautauskustannukset

Hautauskustannuksina huomioidaan kohtuulliset kustannukset siltä osin kuin vainajan jättämät varat eivät riitä hautajaiskuluja kattamaan eikä hautajaiskuluihin ole saatavilla muista lähteistä (esim. vakuutukset, ammattiliiton jäsenyyteen liittyvä etu) avustusta eikä muita maksuvelvollisia.

Ensisijaista on käyttää vainajalta jäänyt käteis- ja pankkitileillä olevat tulot/varat vain ja ainoastaan kohtuullisten hautauskulujen kattamiseen.

Hautausavustushakemuksen liitteeksi tulee hakijan toimittaa perunkirja. Pesän selvittämisasiossa ja perunkirjan teossa tukea ja apua on mahdollista hakea yleisestä oikeusaputoimistosta.

Mikäli vainaja oli varaton eikä muita maksuvelvollisia ole, voidaan täydentävää toimeentulotukea myöntää hautajaiskuluihin edullisimman mukaan arkku/tuhkauurna, vaatetus, arkkuun laitto, kukat arkun päälle, vainajan kuljetus kunnan alueella ja hautapaikka/ polttohautaus. Mikäli vainajan hautaus ja hautauksen organisointi jää kunnan vastuulle, kustannukset määräytyvät edullisimman hautaustavan mukaan, ellei muuhun ole perusteita.

7.9 Opintolainan korot ja muut opiskelusta aiheutuvat kulut

Mikäli opintolainan korkoja ei voi pääomittaa, hakija ei saa opintolainan korkoihin Kelan opintotukikeskuksen korkoavustusta tai perustoimeentulotukea, opintolainan korkoja voidaan erityisistä syistä osana palvelusuunnitelmaa tai muutoin huomioidaan tositteita vastaan täydentävän toimeentulotuen laskelmassa ja päätöksessä todellisen suuruusena, mikäli muut tuen myöntämisen edellytykset täyttyvät.

Tutkinnon suorittamisen kannalta pakollisiin (pyydettyä aina oppilaitoksen virallinen todistus pakollisuudesta), oppilaitoksen vaatimiin oppikirjoihin ja työvälineisiin voidaan myöntää tarveharkintaan perustuen kokonaan tai kohtuullisilta osin täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea, ellei hakijalla ole muuta ensisijaista tapaa rahoittaa menoja (1-2, 7 c ja 13§).

Oppikirjoihin voidaan myöntää enintään 300 euroa/lukuvuosi perusteiden täyttyessä ja muihin pakollisiin opiskelutarvikkeisiin, joihin sisältyvät mm. työvaatteet enintään 100 euroa/lukuvuosi menotositteita vastaan. Mikäli tietokone ei kuulu oppilaitoksen kustannettaviin opetusvälineisiin ja se on opinnoissa välttämätön, eikä oppilas saa muuta ensisijaista rahoitusta hankintaan, tukea voidaan myöntää enintään 300 euroa kerran menotositteita vastaan.

Pääsykokeisiin liittyviin maksuihin sekä niihin liittyviin mahdollisiin matkakustannuksiin voidaan osana palvelu- ja toimenpidesuunnitelmaa myöntää täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea kohtuullisilta osin ja edullisimman vaihtoehdon mukaisesti ja pääsääntöisesti vain, jos hakijalla ei ole ammattitutkintoa. Menot huomioidaan pääsääntöisesti jälkikäteen menotositteita vastaan. Mikäli hakija on tuloton, voidaan kulut myöntää etukäteen rahana tai maksusitoumuksena.

7.10 Tavallista, perusosaa suuremmat ravintomenot ja erilaiset palvelumaksut

Täydentävän toimeentulotuen menona voidaan laskelmassa huomioida sellaisia perusosaan kuulumattomia ravintomenoja, joita ei korvata muulla tavoin esimerkiksi Kelan maksamana hoitotukena ja joiden peruste on lääketieteellinen ja joista on esitetty julkisen terveydenhuollon lääkärin lausunto ja hoitosuunnitelma. Kulut huomioidaan kohtuullisen suuruusena perusosaan sisältyvien (ravintomenojen osuus 49 %) ravintomenojen ylittävältä osalta (perusosan ravintomenot + 70 €/kk = X euroa/kk).

Palveluasunnoissa asuvien osalta voidaan tilapäisesti enintään 3 kk ajalta huomioida ruokamaksuja niiden menojen osalta, jotka ylittävät hänen perustoimeentulotuessa huomioitavat ravintomenot (49 % perusosasta).

Täydentävässä toimeentulotuessa voidaan tilapäisesti, kertaluonteisesti tai enintään 3 kk ajalta erityisistä syistä osana talouden tasapainottamistoimenpiteitä huomioida erilaisia julkisia ja yksityisiä sosiaali- ja terveystalouden asiakas- ja palvelumaksuja menoina, ellei niihin saada ensisijaisia etuuksia asiakasmaksulain tai muun lain nojalla.

Hakijalle tai hänen edustajalleen tulee heti ensimmäisen asioinnin yhteydessä selvittää vaihtoehdot ravintomenojen ja muiden palvelumaksujen kohtuullistamiseksi sekä ohjata hakemaan ne ensisijaiset etuudet (mm. maksun alentaminen/poistaminen, korotettu hoitotuki), joihin hänellä olisi oikeus. Viime kädessä (3kk sisällä, tai eri-

tyisestä syystä 6 kk sisällä) hakijaa tulee ohjata, jos muut keinot eivät auta, hakeutumaan edullisimpien palveluiden piiriin, mikäli niitä on saatavilla.

8. Ehkäisevä toimeentulotuki

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 13 §:n mukaan kunta myöntää päättämiensä perusteiden mukaan ehkäisevää toimeentulotukea em. lain 1 §:n 2 momentissa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lainkohdan mukaan ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Kunta voi myöntää ehkäisevää toimeentulotukea kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään perustoimeentulotukea koskevasta päätöksestä. (9.12.2016/1107). Ehkäisevänä tukena myönnetään kertaluonteisesti kiireellinen perustoimeentulotuki virka-ajan ulkopuolella (klo 16 -8) asiakkaan tarvetta vastaavasti, mikäli muut toimeentulotuen myöntämisen edellytykset täyttyvät. Hakija tulee aina esittää kiireellisistä tuentarpeistaan riittävän yksilöidyt tiedot ja tuentarvetta tukevat asiakirjat ja menotositteet (1-2, 14, 17 §). Kiireellinen perustoimeentulotuki myönnetään siihen saakka, että Kela voi ottaa perustoimeentulotukihakemuksen myös kiireellisten menojen osalta käsittelyynsä. Kiireellinen tuki tulee myöntää toimeentulotukilain mukaan joko samana tai seuraavana arkipäivänä.

Ehkäisevä toimeentulotuki on mahdollista myöntää mm. asiakkaan äkillistä ja ennakoimatonta tuen tarvetta (mm. asuntopalo) vastaavasti ja siinä laajuudessa kuin tarve vaatii ja kun hakijalla ei ole mahdollisuutta saada tukea muusta tulonlähteestä kyseisessä tilanteessa.

Muussa tapauksessa hakijan ja hänen omaisten, edustajiensa kanssa tulee tehdä kokonaisvaltainen taloudellisten tuentarpeiden selvitys ja toimenpidesuunnitelma, missä tuen muotona on täydentävä tai ehkäisevä toimeentulotuki, mikäli kriteerit täyttyvät.

Ehkäisevä toimeentulotuki on sosiaalityön väline akuutteihin henkilöä tai perheettä kohdanneeseen kriisitilanteisiin, niiden ehkäisemiseen tai hakijan taloudellisen ja sosiaalisen elämäntilanteen hallintaan saattamiseksi kertaluonteisesti.

Ehkäisevää tukea voidaan myöntää myös henkilölle /perheelle, joka ei muutoin olisi toimeentulotukeen oikeutettu, mikäli ennalta ehkäisevän tuen myöntämisellä voidaan esimerkiksi ehkäistä pitkäaikaisen toimeentulotuki-asiakkuuden syntyminen.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää yleensä tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, koulutuksen loppuun suorittamiseen työmarkkina-aseman parantamiseksi, työllistymistä tukevan uuden pätevyyden tai ammatin saamiseen, asumisen turvaamiseen, rästivuokriin, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkempia myöntämisperusteita ja tuen euromääräisiä rajoja ei ole tarkoituksenmukaista tarkemmin määritellä, koska ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen perustuu yksilökohtaiseen harkintaan.

9. Käsitelmärittelyjä

Pitkäaikaistyötön

Pitkäaikaistyöttömällä tarkoitetaan henkilöä, joka on ollut yhtäjaksoisesti 12 kk työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa.

Toimeentulotuen pitkäaikaisasiakas ja jatkuva pienituloisuus

Pitkäaikaisella toimeentulotukiasiakkuudella tarkoitetaan vähintään vuoden (12 kk) kestänyttä yhtäjaksoista asiakkuutta hakemuskuukautta edeltävänä aikana (hakija saanut toimeentulotukea).

Jatkuvalla pienituloisuudella tarkoitetaan, että toimeentulotuen hakijaruokakunta on hakemuskuukautta edeltävänä aikana ollut vähintään vuoden (12kk) Kelan minimietuuksilla (esim. työmarkkinatuella tai lasten kodinhoitotuella) tai muilla pienillä tuloilla toimeentulotukioikeuden lakkaamatta, mutta kuukausittainen tuloylijäämä on ollut vähäinen (alle 20 euroa/kk).

Toimeentulotuen toistuvaisasiakas

Toimeentulotuen toistuvaisiasiakkuudella tarkoitetaan vähintään kuuden (6) kuukauden asiakkuutta hakemuskuukautta edeltävänä aikana vuoden sisällä (saanut toimeentulotukea).

Uusi asiakas

Uudella asiakkaalla tarkoitetaan hakijaa, joka ei viimeksi kuluneen vuoden aikana ole saanut toimeentulotukea.